

ISSN 3041-1998
DOI: 10.61718/att

ADVANCED TOP TECHNOLOGY

Наукове електронне видання

- Освіта •
- Культура і мистецтво •
- Гуманітарні науки • Богослов'я •
- Соціальні та поведінкові науки • Журналістика •
- Управління та адміністрування • Право • Біологія •
- Природничі науки • Математика та статистика • Інформаційні технології •
- Механічна інженерія • Електрична інженерія • Автоматизація та приладобудування •
- Хімічна та біоінженерія • Електроніка та телекомунікації • Виробництво та технології •
- Архітектура та будівництво • Аграрні науки та продовольство •
- Ветеринарна медицина • Охорона здоров'я •
- Соціальна робота • Сфера обслуговування •
- Воєнні науки • Національна безпека •
- Цивільна безпека •
- Транспорт •

НОВИЙ КУРС • WWW.NEWROUTE.ORG.UA
НАНМ УКРАЇНИ • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/NANMU
ISCU «PROTON GLOBAL» • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/PROTON

ISSN 3041-1998 (online)
DOI: 10.61718/att

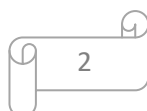
ADVANCED TOP TECHNOLOGY

Науковий журнал

Електронне видання

2026 • № 19

- Освіта • Фізична культура • Спорт •
- Культура • Мистецтво • Журналістика •
- Гуманітарні та соціальні науки • Бізнес • Адміністрування •
- Право • Готельно-ресторанна справа • Туризм • Рекреація •
- Транспорт • Безпека • Інженерія • Математика • Виробництво •
- Будівництво • Природничі науки • Сільське господарство •
- Охорона здоров'я • Соціальне забезпечення •

ADVANCED TOP TECHNOLOGY

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

- Засновано 2024 року
- Засновник та видавець – Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс» (рік заснування – 1989) є науковою установою
- Міжнародний стандартний номер періодичного видання ISSN 3041-1998 (online)
- Періодичність – 12 разів на рік
- УДК 001
- Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 8013 від 22.11.2023
- Видавець зареєстрований у глобальному реєстрі видавців Global Register of Publishers та Crossref із префіксом 10.61718
- Видання отримує власний DOI: 10.61718/att
- Застосовується політика відкритого доступу Open Access
- Контент розміщується в базі даних інформаційного ресурсу «Наукова періодика України», в пошуковій системі наукових публікацій «Google Scholar», в репозитарії на сайті засновника
- Індексується за показниками h-індексу (Google Scholar), i10-індексу (Google Scholar)
- Включено до каталогу наукових ресурсів відкритого доступу ROAD, академічної бази даних ResearchBid, бази наукових публікацій Google Scholar, каталогу наукової періодики України з питань освіти, педагогічної, психологічної та соціальних наук Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського Національної академії педагогічних наук України, реєстру наукових видань України державної наукової установи України «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»
- Автори несуть відповідальність за зміст (авторство та самостійність досліджень), точність та достовірність викладеного матеріалу
- Редакція може не поділяти точку зору авторів
- Наукові публікації оприлюднюються в рамках проведення регулярної Міжнародної науково-практичної конференції «Новітні технології сучасного суспільства» (Україна, м. Харків – Польща, м. Люблін)
- За результатами проведення конференції та оприлюднення рукописів, автори та наукові керівники отримують електронні сертифікати, які оприлюднюються на сайті видавця (згідно Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800)
- Оприлюднюється на основі ліцензії Creative Commons Attribution License (CC BY)

Редакційна колегія:

Кучин Сергій Павлович, головний редактор, доктор економічних наук, професор, академік Національної академії наук вищої освіти України
Акіншина Ірина Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент
Березовська-Чміль Олена Борисівна, кандидат політичних наук, доцент
Внукова Ольга Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент
Гетьман Ірина Анатоліївна, кандидат технічних наук, доцент
Гришко Світлана Вікторівна, кандидат географічних наук, доцент
Доброєр Наталя Вікторівна, кандидат культурології, доцент
Дубовик Наталя Анатоліївна, кандидат політичних наук, доцент
Єрошенко Олена Віталіївна, кандидат мистецтвознавства, доцент
Калініна Ольга Сергіївна, кандидат культурології
Карпинський Борис Андрійович, доктор економічних наук, професор
Кислюк Любов Вікторівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
Кожедуб Олена Василівна, кандидат соціологічних наук, доцент
Коробчук Людмила Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент
Кучин Павло Захарович, заслужений артист України
Кучина Тетяна Ігорівна, відповідальний секретар, магістр з маркетингу
Мкртчян Оксана Альбертівна, доктор педагогічних наук, професор
Пашкова Надія Ігорівна, кандидат філологічних наук, доцент
Підлісна Ольга Вікторівна, кандидат мистецтвознавства, доцент
П'ятакова Галина Павлівна, доктор педагогічних наук, професор
Рассомахіна Ольга Андріївна, кандидат юридичних наук, доцент
Сафонова Наталя Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент
Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент
Сторож Олена Василівна, кандидат психологічних наук, доцент
Тарасюк Лариса Сергіївна, доктор філософських наук, професор
Федоренко Микола Олександрович, кандидат філософських наук, доцент
Харченко Артем Вікторович, кандидат історичних наук, доцент
Хожило Ірина Іванівна, доктор наук з державного управління, кандидат медичних наук
Христова Тетяна Євгенівна, доктор біологічних наук, професор
Ціватий Вячеслав Григорович, кандидат історичних наук, доцент, заслужений працівник освіти України
Шевчук Інна Володимирівна, доктор наук з державного управління, професор
Шептуха Олена Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент
Штулер Ірина Юріївна, доктор економічних наук, професор

A28

Advanced top technology: електрон. наук. журн. – № 19. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2026. – 67 с.

© СГ НТМ «Новий курс», 2026

© Автори, 2026

III Міжнародна науково-практична конференція (2026)
«Новітні технології сучасного суспільства»

Україна, м. Харків – Польща, м. Люблін

21-23 березня 2026 року

ТЕМАТИКА КОНФЕРЕНЦІЇ

- Освітні науки, педагогіка • Культура, мистецтво • Психологія, соціологія, соціальна робота •
- Фізична культура, спорт • Філософія, релігієзнавство • Філологія, лінгвістика, журналістика •
 - Історія, археологія • Економіка, економічна теорія • Підприємництво, торгівля •
 - Туризм, готельно-ресторанна справа • Видавнича справа, поліграфія •
 - Менеджмент, маркетинг • Державне управління, публічне адміністрування •
 - Фінанси, банківська справа, облік, оподаткування • Міжнародні відносини, політологія •
- Право, судова система, правоохоронна діяльність • Воєнні науки, національна та цивільна безпека •
 - Інформаційні технології, комп'ютерні науки • Інженерія, виробничі технології •
- Архітектура, будівництво, геодезія • Фізика, хімія, біологія, математика, геологія, екологія •
 - Аграрні науки, сільське господарство • Харчові технології, продовольчі системи •
 - Ветеринарія, зоортехнія • Охорона здоров'я, медицина, фармація •

ОРГАНІЗАТОРИ

Національна академія наук і мистецтв України
International Scientific-creative Unit «Proton Global»
Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

www.newroute.org.ua

ЗМІСТ

	Стор.
Освітні науки, педагогіка	... 8
<i>Nataliia Tarasiuk</i> FREEDOM OF THOUGHT AND THE DEVELOPMENT OF EPISTEMIC FLUENCY IN LEARNING CONTEXTS	... 8
<i>Забіяка Ірина Миколаївна</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ	... 9
<i>Демчук Ангеліна Іванівна</i> ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В МЕЖАХ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВО ВЕЛИКОЇ	... 10
<i>Вусалова Улкер Ібрагім-кизи</i> ВПЛИВ МАЛЮВАННЯ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В ПЕРІОД ДИТИНСТВА ТА ШКІЛЬНОГО ВІКУ	... 11
<i>Хімяк Любов Михайлівна</i> ЗНАЧЕННЯ МУЗИКИ В ПЕДАГОГІЧНІ ОСВІТІ ТА ВПЛИВ ЇЇ НА ЖИТТЯ ЛЮДИНИ	... 13
<i>Світлана Прохоренко</i> МЕДІАГРАМОТНІСТЬ В СУЧАСНІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ: ВИКЛИКИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	... 15
<i>Скрипник Сергій Васильович, Грондецька Юлія Володимирівна</i> РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ЗАСОБАМИ ПРОБЛЕМНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ	... 16
<i>Мартинюк Леся Петрівна</i> МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗЦІЛЕННЯ: КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО МЕДИКА	... 18
<i>Alla Shykun</i> MODERN TRENDS IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING: PEDAGOGICAL APPROACHES AND INNOVATIONS	... 20
<i>Міщук Антон Юрійович</i> ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЯК СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ФЕНОМЕН	... 21
<i>Alla Shykun</i> AI-DRIVEN FORMATIVE FEEDBACK IN EFL WRITING: SUPPORTING SELF-REGULATED LEARNING	... 23
<i>Щербакова Наталія Володимирівна</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ПРІОРИТЕТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ	... 24
Культура, мистецтво	... 26
<i>Покутній Дмитро Павлович</i> МУЗИКАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ У СПОРТИВНО-БАЛЬНОМУ ТАНЦІ «РУМБА»	... 26
Психологія, соціологія, соціальна робота	... 29
<i>Фляшнікова Алла Борисівна</i> ПОЗИТИВНІ І НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ МОЛОДІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	... 29
<i>Медвідь Інна Василівна</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ОСОБИСТІЮ ДОРОСЛОГО ВІКУ (У КОНТЕКСТІ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)	... 30
<i>Михальчук Олена Олександрівна, Орент Тамара Миколаївна</i> ВПЛИВ СПОГАДІВ І СНОВИДІНЬ НА ПЕРЕБІГ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ	... 35

Фізична культура, спорт	... 37
<i>Казмірук Олександр Андрійович, Калим Олександр Іванович</i> ВИКОРИСТАННЯ DATAVOLLEY ЯК СУЧАСНОЇ ЦИФРОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ	... 37
Менеджмент, маркетинг	... 38
<i>Клецик Вікторія Іванівна</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	... 38
<i>Масляник Ксенія Дмитрівна</i> ВИКОРИСТАННЯ AI-АНАЛІТИКИ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОПИТУ У ПРОМИСЛОВОМУ СЕКТОРІ	... 40
Державне управління, публічне адміністрування	... 41
<i>Таран Євгеній Іванович</i> ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ	... 41
Фінанси, банківська справа, облік, оподаткування	... 43
<i>Корягін Віктор Максимович</i> ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	... 43
<i>Івасечко Уляна Вікторівна</i> ТАКСОНОМІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В ФОРМАТІ UA MCF3 XBRL: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	... 44
Право, судова система, правоохоронна діяльність	... 46
<i>Микита Юрій Васильович</i> АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ЗА ДОПОМОГОЮ БАЛІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ «BALSCAN»	... 46
<i>Громович Артем Анатолійович</i> ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО ТА ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	... 47
<i>Смушак Олександра Маркіянівна, Тепак Святослав Ярославович</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НОРМ ІНСТИТУТУ ПРИЧЕТНОСТІ ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В РУСЬКІЙ ПРАВДІ	... 49
Інформаційні технології, комп'ютерні науки	... 51
<i>Деркач Тетяна Вячеславівна</i> ШІ ЯК ІНСТРУМЕНТ МУЛЬТИМЕДІЙНОГО ДИЗАЙНУ	... 51
<i>Філончук Олена Миколаївна</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ – ВІД АЛГОРИТМІВ ДО НЕЙРОМЕРЕЖ	... 52
Фізика, хімія, біологія, математика, геологія, екологія	... 55
<i>Скрипник Сергій Васильович, Нікітюк Яна Володимирівна</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНФОГРАФІКИ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ БІОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	... 55
<i>Файзулін Артем Олександрович</i> ВПЛИВ ЗБАГАЧЕНОГО КИСНЕМ СЕРЕДОВИЩА НА ЗДАТНІСТЬ ДО НАВЧАННЯ ТА РЕФЛЕКСІЇ У АКВАРІУМНИХ РИБ	... 57
<i>Герасимова Наталя Миколаївна</i> ДИНАМІКА ТА КЛЮЧОВІ ВЕКТОРИ ЗАХВОРЮВАНOSTІ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІГІВСЬКОГО РЕГІОНУ НА ПАТОЛОГІЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ	... 58
<i>Скрипник Сергій Васильович, Кенс Денис Русланович</i> ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ЗАСТОСУНКІВ У НАВЧАННІ БІОЛОГІЇ	... 59

Ветеринарія, зоортехнія	...	62
<i>Барановський Євген Дмитрович, Ткачук Олена Дмитрівна</i> ПРОБІОТИЧНИЙ ФАКТОР ПРОДУКТИВНОСТІ КУРЧАТ – БРОЙЛЕРІВ	...	62
Охорона здоров'я, медицина, фармація	...	64
<i>Ksenia Valeriivna Slobodian</i> THE ROLE OF PROSTAGLANDIN E2 IN THE EXCRETION OF OSMOTICALLY CONCENTRATED URINE UNDER THE 3% OF SODIUM CHLORIDE SOLUTION LOADING IN INTACT SEXUALLY MATURE RATS	...	64

ОБИРАЙТЕ ПЕРШИХ!

ДОВІРЯЙТЕ СПРАВЖНІМ!

ЦІНУЙТЕ УНІКАЛЬНІСТЬ!

WWW.NEWROUTE.ORG.UA

Отже, віртуальне спілкування має комплексний вплив на особистісний розвиток молоді, створюючи як нові можливості, так і ризики. Ключовим фактором, що визначає характер цього впливу, є не сам факт віртуального спілкування, а його зміст, інтенсивність, мотиви та здатність молоді людини до критичної рефлексії та саморегуляції у віртуальному просторі.

1. Федоренко С. В. Психологічні особливості побудови тренінгової програми зі зниження комп'ютерної залежності у студентській молоді. Практична психологія та соціальна робота. 2013. № 1. С. 29-36.
2. Бойко А. Е. Сучасні підходи до розуміння феномену самовираження особистості. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Київ-Житомир: Видавець Заславський Д. Г., 2010. Вип. 14, кн. 2. С. 104-128.
3. Шугурова Т. Л. Кіберсоціалізація студентської молоді в домашній діяльності. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2012. № 2 (4). С. 42.
4. Доценко С. О. Виховання в епоху цифровізації. Spiritual-intellectual upbringing and teaching of youth in the 21st century. 2022. № 4. С. 311-314.
5. Амірханов А. О. Інтернет-кімпінг як форма залежної поведінки. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / за ред. Н. І. Кривоконь, Т. І. Сила. Чернігів: ЧДПСТП, 2008. С. 288-292.
6. Chatzakou D, Leontiadis I, Blackburn J, et al. Detecting Cyberbullying and Cyberaggression in Social Media. ACM TransWeb. 2019;13(3):1-51. <https://doi.org/10.1145/3343484>
7. Chou HTG, Edge N. "They are happier and having better lives than I am": the impact of using Facebook on perceptions of others' lives. Cyberpsychol Behav Soc Netw. 2012;15(2):117-121. <https://doi.org/10.1089/cyber.2011.0324>
8. Przybylski A K, Murayama K, DeHaan CR, Gladwell V. Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out. Computers in Human Behavior. 2013;29(4):1841-1848.
9. Chang L, Li P, Loh RSM, Chua THN. A study of Singapore ado les centgirls' selfie practices, peer appearance comparisons, and body esteem on Instagram. Body Image. 2019;29:90-99. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2019.03.005>

Медвідь Інна Василівна
ORCID: 0009-0005-4875-3217

Старший викладач кафедри психології

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ОСОБИСТІСТЮ ДОРΟΣЛОГО ВІКУ (У КОНТЕКСТІ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

У статті, виконаній у межах дисертаційного дослідження, розглядаються теоретико-методологічні засади феномену прийняття рішень особистістю дорослого віку як складного, багаторівневого психологічного процесу. Прийняття рішень постає як інтегративна характеристика психічної діяльності, що поєднує когнітивні, емоційно-вольові та мотиваційні компоненти та забезпечує вибір оптимальної поведінкової стратегії в умовах невизначеності. Ключові слова: прийняття рішень, особистість, когнітивні процеси, мотивація, відповідальність, життєвий досвід, невизначеність, раціональність, психологія прийняття рішень, саморегуляція, поведінкові стратегії.

Процес професійного прийняття рішень дорослою особистістю становить один із найскладніших феноменів сучасної психологічної науки, що перебуває на перетині когнітивної, організаційної, клінічної психології та нейронауки. Попри майже столітню історію досліджень – від засадничих досліджень Г. Саймона до сучасних нейрокогнітивних моделей – залишається фундаментальне протиріччя між нормативними моделями раціонального вибору та реальною практикою професійних рішень в умовах невизначеності, часового тиску та емоційного навантаження. Це протиріччя набуває особливої гостроти у контексті професійної діяльності психологів, де технічна раціональність має поєднуватися з етичною рефлексивністю, евристична швидкість – з аналітичною глибиною, а особистий досвід – з науковою доказовістю.

Аналіз релевантних першоджерел дозволив з'ясувати, що вивчення процесу прийняття рішень у науковій психології пройшло значну еволюцію – від нормативних моделей раціонального вибору до описативних парадигм, що відображають реальні особливості мислення та поведінки в умовах невизначеності. Узагальнення наявних емпіричних і теоретичних матеріалів свідчить про значну увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників до вивчення феномену прийняття рішень у професійному контексті. Цей феномен розглядається у багатьох міждисциплінарних площинах – психологічній, філософській, соціологічній, нейронауковій, економічній. Загальнотеоретичні та когнітивно-поведінкові аспекти прийняття рішень аналізувалися у працях Д. Канемана, А. Тверські, О. Сібоні. Вітчизняні дослідники розвивали ці підходи у різних напрямках: організаційно-управлінський контекст (О. Кушлик-Дивульська і Б. Кушлик [15], О. Горбань [7], І. Петровська [20]), психологія особистісних рішень (Л. Помиткіна), професійна діяльність (В. Чернобровкін і В. Чернобровкіна; І. Булах, В. Волошина, Л. Лохвицька [2], В. Волошина [5], Т. Ямчук, М. Долинай, Б. Барчі), когнітивні процеси (О. Скрипченко, Л. Долинська і колеги) (Г. Горбань [7]; О. Скрипченко, Л. Долинська та колеги; О. Кушлик-

Дивульська та Б. Кушлик [15]; І. Петровська [20]). Філософсько-психологічні аспекти прийняття рішень досліджували вітчизняні науковці Є. Калюжна, В. Омельчук, С. Черевичний [18]. Управлінські рішення у складних ситуаціях аналізували вітчизняні науковці З. Ковальчук і Р. Колісник, а також зарубіжні дослідники А. Пінс та П. Хамфріс [11].

Представлений огляд теоретичних підходів і емпіричних досліджень прийняття рішень у професійному контексті дозволяє сформулювати важливий методологічний висновок: для проведення емпіричного дослідження необхідна чітка операціоналізація базових понять, оскільки різні дослідницькі традиції використовують ключову термінологію по-різному. Відсутність єдиного трактування поняття «прийняття рішень» пов'язана з його багатовимірністю та залежністю від теоретичної рамки, що обирається дослідником. Ця термінологічна неоднозначність посилюється змішуванням у науковій літературі понять «прийняття рішень», «професійне судження» та «клінічне мислення». Хоча ці терміни справді пов'язані між собою у контексті професійної діяльності психолога, вони відображають якісно різні психологічні процеси, що вимагає їхнього чіткого розмежування (табл. 1).

Таблиця 1

Розмежування понять «прийняття рішень», «професійне судження» та «клінічне мислення» у діяльності психолога

Критерій	Прийняття рішень	Професійне судження	Клінічне мислення
Визначення	Процес вибору між альтернативами	Оцінка ситуації на основі експертизи	Діагностичний процес розуміння клієнта
Часовий горизонт	Конкретний момент вибору	Тривалий процес оцінювання	Циклічний процес формулювання гіпотез
Результат	Конкретна дія/втручання	Професійна оцінка/інтерпретація	Концептуалізація випадку
Роль стресу	Безпосередньо порушує процес	Може спотворювати оцінки	Звужує діагностичний фокус

Примітка. Складено авторкою на основі міждисциплінарного синтезу концепцій прийняття рішень у когнітивній психології, професійного судження у психології експертизи та клінічного мислення у медичній психології.

У контексті диференціації вище і результатів аналізу джерел в рамках дослідження «прийняття професійного рішення психологом в умовах стресу» постає як інтегративний феномен, що потребує одночасного врахування когнітивних, емоційно-регуляторних і соціально-ситуаційних чинників.

Теоретико-методологічний аналіз наукових підходів до вивчення феномену прийняття рішень доцільно розпочати з класичної раціоналістичної моделі, яка заклала підґрунтя для подальших досліджень, проте виявила низку концептуальних обмежень у поясненні реальної поведінки фахівця. Наше дослідження виявило, що одним із перших теоретичних підходів до аналізу процесу прийняття рішень стала класична модель раціонального вибору, сформульована в межах економічної теорії. У межах цієї моделі суб'єкт розглядається як повністю раціональний агент, здатний ідентифікувати проблему, зібрати повну інформацію, згенерувати всі можливі альтернативи, оцінити їхні наслідки та обрати оптимальний варіант, керуючись критерієм максимізації очікуваної корисності. Попри формальну елегантність і логічну завершеність, ця модель виявила низку теоретико-методологічних обмежень, які роблять її недостатньо придатною для опису реального процесу прийняття рішень, особливо в контексті професійної діяльності психолога. Дослідження останніх десятиліть показують, що в реальних умовах ця модель стикається з серйозними викликами, зокрема такими як: інформаційна неповнота: фахівець у сфері психології рідко має змогу отримати повну та об'єктивну інформацію про ситуацію клієнта; темпоральні обмеження: необхідність приймати рішення в умовах обмеженого часу унеможливає послідовний аналіз усіх альтернатив; емоційне навантаження: висока емоційна залученість у роботу з клієнтами ускладнює збереження повної раціональності; етична багатовимірність: у ряді випадків відсутній єдиний «оптимальний» вибір, а натомість постають дилеми між суперечливими етичними принципами.

Для розуміння професійного рішення психолога ця парадигма виявилася надзвичайно продуктивною: вона легітимізувала евристичне мислення, інтуїцію професіонала та адаптивну гнучкість. Українські дослідники [4; 7; 20] розвинули ці ідеї у контексті управлінських рішень, показавши роль організаційної культури та командної взаємодії. Проте й ця концепція має обмеження: вона залишається переважно когнітивною, недооцінюючи роль емоцій, тілесного досвіду та соціокультурного контексту у процесі прийняття рішень.

Спроба синтезу різних аспектів прийняття рішень призвела до формування теорії подвійного процесу (англ.: dual-process theory), яка постулює співіснування двох систем мислення:

- Система 1 (інтуїтивна) – швидка, автоматична, асоціативна, емоційно насичена, енергетично ефективна. Вона оперує через розпізнавання патернів, активацію асоціативних мереж у довготривалій пам'яті, спирається на досвід і забезпечує швидкі рішення в типових ситуаціях.

- Система 2 (аналітична) – повільна, контрольована, логічна, енергетично витратна, потребує зусиль. Вона включає свідому обробку інформації, роботу пам'ять, логічний аналіз та критичне мислення.

Ця дихотомія виявилася евристично продуктивною для розуміння когнітивних упереджень – систематичних відхилень від логічно оптимальних рішень, які виникають внаслідок домінування Системи 1 в умовах, де необхідна активація Системи 2. Зокрема, феномени ефекту підтвердження, доступності, якої інтерпретуються як наслідки швидкого інтуїтивного судження без достатньої аналітичної перевірки.

У професійному контексті психолога ця модель пояснює, чому досвідчені фахівці здатні швидко розпізнавати типові клієнтські ситуації (Система 1), проте ризикують потрапити у пастку стереотипного мислення, коли ситуація має нестандартні ознаки. Критична професійна навичка полягає у метакогнітивній компетентності – здатності усвідомлювати, коли інтуїтивне судження потребує аналітичної перевірки.

Подальше розширення уявлень про природу прийняття рішень дорослою особистістю передбачає звернення до екологічного підходу, який висвітлює адаптивний характер раціональності у конкретних життєвих і професійних контекстах. Альтернативну перспективу запропонував Г. Гігеренцер, сформулювавши концепцію екологічної раціональності. На відміну від трактування евристик як джерела помилок, цей підхід підкреслює їхню адаптивну цінність: швидкі та ощадливі евристики можуть бути не менш, а часом навіть більш ефективними, ніж вичерпний аналіз, за умови відповідності між структурою евристики та структурою середовища. Ключовим стає не питання «чи використовувати евристики», а «які евристики застосовувати у яких контекстах». Для професійної підготовки психологів це означає необхідність тренування адаптивного вибору стратегій прийняття рішень залежно від ситуаційних характеристик: у рутинних випадках – швидке інтуїтивне рішення, у нестандартних або високоризикових – поглиблений аналіз, у кризових – швидке рішення з подальшою рефлексією.

Наступний аспект, що поглиблює теоретико-методологічне розуміння феномену прийняття рішень дорослою особистістю, стосується емоційно-соматичного виміру, який розкриває роль тілесних та афективних процесів у формуванні професійних суджень. Важливий внесок у розуміння прийняття рішень зробила гіпотеза соматичних маркерів А. Дамазіо. Згідно з цією концепцією, емоції та тілесні відчуття не є «шумом», що заважає раціональності, а виконують важливу інформаційну функцію, сигналізуючи про значущість, ризик і цінність альтернатив на основі минулого досвіду. Соматичні маркери – тілесні сигнали, що супроводжують оцінку варіантів – прискорюють процес вибору, направляючи увагу на найбільш релевантні альтернативи. Г. Ловенштейн і Дж. Лернер систематизували дослідження емоційних чинників у прийнятті рішень, виділивши два типи впливу: (1) вплив емоцій, що виникають у відповідь на оцінювані альтернативи (інтегральні емоції), та (2) вплив емоцій, що виникли з інших джерел, але впливають на поточне рішення (випадкові емоції). Для психолога критично важливою є здатність розрізняти ці типи емоційних впливів та усвідомлено регулювати їх.

Аналізуючи теоретико-методологічні засади, важливо окремо розглянути особливості прийняття рішень у дорослому віці, зокрема феноменальний парадокс між накопиченим досвідом і обмеженнями когнітивного ресурсу. Студіювання джерел підтверджує, що у дорослому віці процес прийняття рішень набуває специфічних характеристик, що пов'язані з одночасною дією двох протилежних тенденцій. З одного боку, відбувається стабілізація когнітивних структур та професійних схем, накопичення досвіду, формування складних ментальних моделей, що підсилює швидкість і впевненість рішень. Досвідчений професіонал здатний швидко розпізнавати типові патерни ситуацій, передбачати наслідки рішень, застосовувати перевірені стратегії.

З іншого боку, дослідження засвідчують, що накопичення досвіду не завжди еквівалентно підвищенню якості рішень. Когнітивні ресурси – робоча пам'ять, швидкість переробки інформації, гнучкість переключення між завданнями – можуть знижуватися з віком, що впливає на здатність дорослих осіб критично аналізувати альтернативи та адаптуватися до нестандартних ситуацій. Більше того, досвід може призводити до когнітивної ригідності – схильності інтерпретувати нові ситуації крізь призму усталених схем, ігноруючи унікальні характеристики. Ця дихотомія «досвід vs. когнітивний ресурс» стає особливо актуальною у професійній підготовці психологів-магістрів дорослого віку, які покликані балансувати між компетентністю, заснованою на життєвому досвіді, й адаптивністю, необхідною для засвоєння нових наукових знань і методів. Центральним викликом стає розвиток метакогнітивної гнучкості – здатності усвідомлювати обмеження власного мислення, критично оцінювати інтуїтивні судження та цілеспрямовано застосовувати компенсаторні стратегії (супервізія, колегіальне обговорення, використання протоколів і чек-листів).

Критичний огляд провідних теоретичних моделей прийняття рішень дозволив нам обґрунтувати багаторівневу методологічну рамку, яка інтегрує когнітивні, емоційно-регуляторні, нейробіологічні та контекстуальні виміри й забезпечує цілісне розуміння феномену професійного вибору дорослою особистістю в умовах стресу. Аналіз розглянутих підходів виявив їхню фрагментарність: кожна парадигма фокусується на окремих аспектах феномену, залишаючи поза увагою інші виміри. Класична модель аналізує логіку вибору, ігноруючи емоції та контекст. Теорія подвійного процесу пояснює когнітивні механізми, але недооцінює нейробіологічні основи та соціокультурні чинники. Екологічний підхід підкреслює адаптивність, проте мало уваги приділяє індивідуальним відмінностям. Емоційно-соматична перспектива розкриває роль афекту, але не інтегрує когнітивний аналіз.

Для адекватного вивчення феномену професійного прийняття рішень психологом в умовах стресу необхідним на даному етапі нашого дослідження є використання інтегративної багаторівневої методологічної рамки, яка поєднує різні виміри аналізу. Спираючись на критичний огляд сучасних теоретичних підходів [7; 18; 20], нами було розроблено чотирикомпонентну модель професійного прийняття рішень (рис. 1), яка включає:

1. Нейробіологічний рівень – активація мозкових структур (префронтальна кора, амігдала, гіпокамп, інсула), нейромедіаторні системи та стресові гормони. Пояснює біологічні обмеження прийняття рішень, особливо при активації гіпоталамо-гіпофізарно-адреналової осі під час стресу.

2. Емоційно-мотиваційний рівень – інтеграція афективних станів і цінностей, що визначають значущість альтернатив. Включає емоційну регуляцію, афективне прогнозування, соматичні маркери та мотиваційні конфлікти. Пояснює варіативність рішень у схожих ситуаціях залежно від емоційного стану.

3. Когнітивний рівень – ментальні операції обробки інформації: сприйняття проблеми, пошук знань, генерування альтернатив, прогнозування наслідків, оцінка ризиків. Охоплює як автоматизовані евристики (Система 1), так і аналітичні процеси (Система 2) та метакогнітивний моніторинг.

4. Контекстуальний рівень – надсегментна роль, що інтегрує попередні рівні в конкретних умовах: організаційні норми, етичні регламенти, супервізія, характеристики клієнта та ситуації (рутинна/кризова). Контекст не просто впливає, а конститує специфіку процесу.

Представлена на Рисунку 1.1 візуалізація враховує результати міждисциплінарних досліджень, що інтегрують когнітивно-поведінкові моделі, теорії емоційної регуляції, нейробіологічні механізми впливу стресу, а також соціально-контекстуальні підходи.

Рис. 1. Методологічні рівні аналізу феномену прийняття професійних рішень у стресових ситуаціях
Примітка: Сформовано авторкою дослідження на основі узагальненням сучасних теоретико-методологічних підходів, окреслених у працях як українських [4; 7; 18; 20] так і зарубіжних авторів.

Представлена на рисунку 1 чотирирівнева модель слугує концептуальним містком між абстрактними теоріями та прикладним аналізом поведінки психолога в стресових умовах. Вона надає можливість не лише глибше зрозуміти логіку наукових підходів до дослідження феномену прийняття рішень, а й послужить основою для подальшого конструювання інструментів дослідження, емпіричної перевірки та практичного втручання в освітньо-професійній підготовці фахівців.

Професійна діяльність психолога висуває специфічні вимоги до процесу прийняття рішень, які виходять за межі загальних моделей вибору. По-перше, це етична багатовимірність: психолог часто стикається з ситуаціями, де немає однозначно правильного рішення, а є конкуруючі етичні принципи (конфіденційність vs. безпека клієнта, автономія vs. благо). По-друге, це міжособистісна природа рішення: на відміну від індивідуального вибору, рішення психолога приймається у контексті терапевтичних відносин і має враховувати реакцію клієнта. По-третє, це невизначеність результату: наслідки психологічних втручань часто проявляються з великою затримкою і залежать від множини неконтрольованих чинників. По-четверте, це емоційна залученість: неможливість повної емоційної дистанції від проблем клієнта при необхідності зберігати об'єктивність судження.

У цьому контексті релевантними стають моделі професійного рішення, які підкреслюють роль евристик, інтуїції та адаптації в умовах обмеженої інформації. Професійна інтуїція психолога – це не містична здатність, а результат тривалого навчання розпізнавати складні патерни клієнтських ситуацій. Проте вона потребує постійної калібрації через супервізію, рефлексію та зворотний зв'язок про результати власних рішень. Таким чином, для психолога дорослого віку ключовим стає не лише «що обрати», а «як обрати в умовах невизначеності, етичної відповідальності та стресу». Це вимагає розвитку специфічних професійних компетентностей: толерантності до невизначеності, етичної чутливості, емоційної регуляції, метакогнітивної рефлексивності.

Особливу категорію дорослих осіб, які приймають професійні рішення, становлять студенти-магістри психології – особистості, що перебувають у процесі інтенсивного формування професійної ідентичності. Ця перехідна позиція між навчанням і повноцінною професійною практикою створює унікальні виклики для процесу прийняття рішень, які недостатньо відображені у класичних моделях професійної експертизи.

Професійна ідентичність психолога – це не статична характеристика, а динамічний процес становлення суб'єкта професійної діяльності, що включає засвоєння професійних цінностей, норм, ролей і формування образу себе як професіонала. Сучасні дослідження показують, що процес формування професійної ідентичності у психологів є нелінійним, суперечливим і може супроводжуватися значною тривогою та сумнівами у власній компетентності.

Таким чином, проведений критичний аналіз теоретико-методологічних засад дослідження феномену прийняття рішень виявив необхідність відходу від нормативних моделей раціонального вибору на користь інтегративної багаторівневої рамки, яка враховує взаємодію нейробіологічних механізмів, когнітивних процесів (аналітичних та інтуїтивних), емоційно-регуляторних компетентностей і контекстуальних чинників. Особливої уваги заслуговує феномен невизначеності як конституюючої характеристики професійного середовища психолога, що трансформує рутинні ситуації у стресогенні та висуває специфічні вимоги до толерантності, метакогнітивної гнучкості та етичної рефлексивності. Аналіз стадіальної моделі професійного розвитку у поєднанні з емпіричними даними про виклики становлення студентів-магістрів психології дозволив концептуалізувати їхню позицію як перехідну між залежністю від зовнішніх алгоритмів і формуванням автономного професійного судження – стан, що характеризується підвищеною вразливістю до деструктивного впливу стресу на якість прийнятих рішень. Окреслена методологічна рамка створює теоретичний ґрунт для детального аналізу механізмів впливу стресу на процес прийняття рішень у кризових ситуаціях, що становить предмет наступного підрозділу.

1. Боковець О. І. Ресурси життєстійкості особистості в умовах війни. Науковий журнал «Техне». 2024. № 1. С. 58-65. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/71489>.
2. Булах І. С., Волошина В. В., Лохвицька Л. В. Сучасні освітні психотехнології професійної підготовки майбутніх психологів. Психологія та психосоціальні інтервенції. 2020. № 2. С. 20-29. DOI: <https://doi.org/10.18523/2617-2348.2019.2.20-29>.
3. Вишківська В., Прокоф'єв С., Стулак О. Моделювання професійної діяльності фахівців: концептуальні засади. Молодь і ринок. 2023. № 8 (216). С. 87-92. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.289417>.
4. Волошин О. Ф., Машенко С. О. Моделі та методи прийняття рішень: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. 3-тє вид., перероб. Черкаси : Видавництво Людмила, 2018. URL: <http://elib.chdtu.edu.ua/e-books/4143>.
5. Волошина В. В. Психологічні технології підготовки майбутнього психолога: дис. ... д-ра психол. наук. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2016. URL: <https://uacademic.info/download/file/0516U000327/dis.doc>.
6. Горенко М. В. Зміст та структура тренінгової програми «Розвиток психологічної готовності майбутніх психологів до здійснення професійної кар'єри». ГАБІТУС: Психологія особистості. 2022. № 37. С. 80–84. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.37.14>.
7. Горбань Г. О. Прийняття рішення як психологічна проблема. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія. 2021. № 1. С. 9-11. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.1.2>.

8. Гундертайло Ю., Богдан А., Бодашевська Ю., Бурлачук О., Вавілова А., Вус В., Жидко М., Касілова А., Перепада О., Савченко Г., Сінкевич В., Спіщина Г., Шаповалова Л. Етичний кодекс психолога. Київ : Національна психологічна асоціація, 2021. URL: <https://nra-ua.org/pub/files/66d3a42494d2acd8.pdf>.
9. Дмитрук Д. А. Соціокультурні чинники прийняття політичних рішень (проблеми, структура, моделі) : дис. ... канд. соціол. наук. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2009. URL: <http://enpuir.udru.edu.ua/bitstream/cdb97dce-b8ca-4787-a845-e4a8da34d7fc/download>.
10. Кириченко Р. В., Колодяжна А. В. Психологічна готовність студентів до професійної діяльності. ГАБІТУС: Психологія праці. 2023. № 56. С. 217–223. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.56.41>.
11. Ковальчук З. Я., Колісник Р. Я. Психологічні аспекти ухвалення управлінських рішень в умовах впливу загроз: роль емоційного інтелекту керівників. Габітус. 2025. № 71. С. 254–258. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.71.44>.
12. Кокун О. М. Психофізіологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2006.
13. Кондратюк С. М. Життєстійкість як ресурс подолання життєвих труднощів в умовах війни. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2022. № 4. Розд. 3: Психологія. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.4.11>.
14. Корпань А. Психологічні чинники емоційного вигорання студентів : кваліфікац. робота бакалавра. Херсон: Херсонський державний університет, 2021. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/433a5c9a-1aa6-4835-b192-3d39e5b1008d/content>.
15. Кушлик-Дивульська О. І., Кушлик Б. Р. Основи теорії прийняття рішень : навч. посіб. Київ, 2014. 94 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/f9d59169-7c45-4661-8165-6931d004ca62/content>.
16. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ : ТОВ «КММ», 2006. 240 с. URL: http://www.komm.ltd.ua/images/Geneza_osobystosti.pdf.
17. Міністерство освіти і науки України. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 053 «Психологія»: наказ від 24.08.2016 № 1023. Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/053-psikhologiya-mag.pdf>.
18. Омельчук В. А., Калюжна С. М., Омельчук В. В. Прийняття рішення особистістю: філософсько-психологічний і правовий аспект. Проблеми сучасної психології. 2018. № 2 (14). URL: <https://journalsofznu.zp.ua/index.php/psych/article/view/970/927>.
19. Паришкура Ю., Вихляев Ю., Томич Л., Супрунюк М. В. Основи психологічної готовності до професії для фахівців фітнесу та рекреації: психолого-педагогічна проблема. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. 2022. № 5 (150). С. 78–82. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.5\(150\).16](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.5(150).16).
20. Петровська І. Психологічні концепції процесу прийняття рішень. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2021. № 9. С. 196–201. DOI: <https://doi.org/10.30970/PS.2021.9.25>.

Михальчук Олена Олександрівна

Кандидат педагогічних наук, доцент

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Орент Тамара Миколаївна

Студентка

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ВПЛИВ СПОГАДІВ І СНОВИДІНЬ НА ПЕРЕБІГ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) є психічним розладом, що виникає внаслідок переживання або свідчення психотравмуючих подій і супроводжується стійкими змінами в емоційній, когнітивній та поведінковій сферах особистості. Згідно з сучасними діагностичними критеріями, ключовими симптомами ПТСР є нав'язливі спогади, повторне переживання травматичної події у вигляді флешбеків і сновидінь, уникання травматичних стимулів та підвищений рівень психофізіологічного збудження [2].

Нав'язливі спогади при ПТСР мають специфічний характер і відрізняються від звичайних автобіографічних спогадів. Вони виникають мимоволі, супроводжуються інтенсивними емоціями страху, тривоги та безпорадності й часто мають фрагментарний, образний характер. Як зазначають українські дослідники, такі спогади не інтегруються у цілісну структуру особистісного досвіду, що призводить до повторного переживання травми без її усвідомленого контролю [5]. Це сприяє формуванню стійкої психологічної напруги та підтримує симптоматику ПТСР.

Важливою особливістю нав'язливих спогадів є їхній вплив на поведінкові стратегії особистості. З метою зниження інтенсивності переживань люди з ПТСР часто вдаються до уникання будь-яких зовнішніх або внутрішніх стимулів, пов'язаних із травмою. Проте, за даними досліджень, унікальна поведінка перешкоджає повноцінній переробці травматичного досвіду та сприяє хронізації розладу [3]. Таким чином, спогади виступають не лише наслідком психотравми, а й активним чинником, що впливає на перебіг ПТСР.

Окреме місце у структурі ПТСР займають сновидіння, зокрема повторювані травматичні кошмари. Вони можуть прямо відтворювати травматичну подію або мати символічний зміст, пов'язаний із пережитим досвідом. Українські науковці зазначають, що сновидіння є важливим механізмом несвідомої психічної переробки травматичного матеріалу, однак у разі ПТСР цей механізм набуває дезадаптивного характеру [4]. Травматичні сновидіння супроводжуються сильним емоційним напруженням і часто призводять до пробудження у стані страху.

Порушення сну, зумовлені повторюваними кошмарами, мають істотний негативний вплив на психічний стан осіб із ПТСР. Хронічний дефіцит сну знижує рівень емоційної саморегуляції, підвищує дратівливість та посилює тривожні реакції. Як підкреслюють фахівці у сфері психологічної допомоги, порушення сну можуть виступати як вторинним симптомом ПТСР, так і чинником, що підтримує й загострює основні прояви розладу [2].